

Christian Knudsen:

Ökonomisk metodologi: Om vetenskabsidealer, förklaringstyper og forskningstraditioner

För den som vill sätta sig in i ekonomisk metateori, eller med andra ord lära sig något om hur ekonomer tänker, modellerar och förklarar, föreligger nu för första gången ett större arbete på ett nordiskt språk, *Ökonomisk metodologi: Om vetenskabsidealer, förklaringstyper og forskningstraditioner* (Jurist- og Økonomforbundets Forlag, Köpenhamn). Christian Knudsen, lektor vid Handelshögskolan i Köpenhamn, har skrivit en bok som visserligen främst är tänkt som lärobok, men samtidigt i hög grad är ett självständigt bidrag till den pågående metodologiska debatten.

Boken består av tre delar. I den första ges en generell presentation av olika vetenskapsteoretiska riktningar och deras tillämpningar på ekonomisk-metodologiska frågeställningar. Här behandlas ett antagligen rätt så välkänt material centrerat kring namn som Popper, Kuhn, Lakatos, Feyerabend, Hutchison, Robbins, Friedman, etc. Men författarens behandling av de olika teorierna gör att materialet ändå känns förhållandevis nytt. Här presenteras också några kanske mindre välkända metodologiska hållningar, som McCloskeys metodologiska relativism, Laudans teori om forskningstraditioner, och Whitleys komparativa organisationsteoretiska analys av ekonomin som vetenskaplig disciplin. Den enda skolbildning som vi saknar en genomgång av är den strukturalistiska (Sneed, Stegmüller). Möjligen kunde också en mer samlad presentation av realismen (Winter, Lawson) vara på sin plats, eftersom författaren ofta i sin kritik av de anförda metodologierna tar sin utgångspunkt i denna.

Den pedagogiska framställningen möjliggör behandling av tämligen komplicerade problem, som i de flesta förekommande anglo-saxiska läroböcker får nöja sig med att eventuellt omnämnas i en fotnot. Genom den koppling som hela tiden görs mellan de abstrakta filosofisk-metodologiska diskussionerna och den ekonomiska teorin känns genomgången hela tiden relevant för en ekonom.

I bokens andra del diskuteras olika förklaringstyper i ekonomisk teori. Efter att först ha klargjort vad en förklaring är, går Knudsen närmare in på att diskutera hur olika förklaringstyper – kausala, funktionella och intentionella – kommer till användning i ekonomisk teori. Av speciellt intresse är här den kritik som författaren för fram mot de jämviktsförklaringar som används i traditionell neoklassisk nationalekonomi. Dessa anses baseras i för hög grad på orealistiska rationalitetsantaganden som skapar olösliga paradoxer och dilemman. De jämviktstillstånd man beskriver har man ingen möjlighet att förklara som resultat av enskilda individers medvetna och rationella överväganden. Vad som behövs är ett procedurellt rationalitetsbegrepp och något slags evolutionär eller icke-intentionell mekanism. Om vi inte bara ska postulera existensen av jämvikter, utan också vill kunna beskriva hur dessa uppkommer och utvecklas, måste vi med nödvändighet bygga vår bild av samhället och individen på andra antaganden än obegränsad och perfekt rationalitet.

Även den spelteoretiska och probabilitetiska analysen – som blivit så populär på senare år – utsätts för en ingående granskning och finnes vara otillräcklig i flera avgörande hänseenden. För att kunna beskriva de förändringar som ekonomin ständigt utsätts för, måste vårt rationalitetsbegrepp breddas, om vi ska komma bort från den återvändsgränd den statiska jämviktsanalysen lett oss in i, hävdar författaren.

I bokens tredje del behandlas olika teo-

rier om företaget och dess roll i samhället. De behandlade teorierna är främst den neoklassiska, managerialismen, behavioralismen, transaktionskostnadsteorin, evolutionär teori och neoinstitutionalism. Här tillämpar författaren Lakatos' metodologi, och analyserar dessa teorier som olika forskningsprogram centrerade kring olika rationalitets- och beteendebegreppen.

Trots allt kan man inte låta bli att känna att en del av de filosofiska frågeställningar som tas upp – realism kontra idealism, Popper/Lakatos versus Kuhn – tillhör gårdagens frågeställningar och inte dagens eller framtidens (därmed naturligtvis inte sagt att dessa frågor skulle vara "lösta"). Därför känns ibland de problemställningar Knudsen tar upp, tex huruvida teorierna om monopolistisk eller imperfekt konkurrens var revolutionära i Kuhns mening, ändå en aning inaktuella. Boken bygger i stort – och förvisso i en väldigt vid mening – trots allt i grunden på en positivistisk grundval (om man tex räknar Lakatos som positivist) och om man finner dessa frågeställningar otillfredställande, eller i alla fall mindre intressanta än andra, upplevs diskussionen ibland en aning irrelevant som ett inlägg i en metodologisk debatt. Men om man däremot ser dessa delar av boken som en doktrinhistorisk genomgång om hur ekonomer har tänkt under 1900-talet, är de som sagt av stort intresse.

Styrkan i Knudsens bok är främst hans karaktäristik av olika rationalitetsbegreppen inom nyare institutionell och företagsekonomisk forskning. Man får också klargjort ur vilka frågeställningar dessa teorier har uppkommit och deras grundläggande influenser. Här är diskussionen också alltigenom dagsaktuell. Vidare ges en analys av förskjutningen från jämviktsförklaringar till ett evolutionärt synsätt. Här stödjer sig författaren huvudsakligen på Jon Elsters karaktäristik över funktionella förklaringar, men även på de "osynliga handsprocesser" som på senare tid bla utarbetats av neo-österrikarna (tex

Hayek). Vidare ges samhälleliga analoger till Darwins evolutionslära, exemplifierade genom transaktionskostnadsteorin och Nelson/Winters evolutionära program. Kopplad till tidigare diskussion om rationalitetsbegreppen blir denna del av boken högintressant, även om Knudsens diskussion hade kunnat vinna ytterligare genom en analys om vad det evolutionära synsättet får för konsekvenser på en annan av den traditionella ekonomins grundbultar, nämligen den metodologiska individualismen. Ty, om man använder ett evolutionärt synsätt på ekonomisk och institutionell utveckling, måste man ta hänsyn till både individuell mikronivå och en institutionell makronivå. Förenklat kan man säga att grundtanken med en evolutionär förklaring är att man vill åskådliggöra hur individen påverkas av en förändrande omgivning samtidigt som omgivningen (institutionerna) uppstår ur individers handlingar. Problemet med den sk metodologiska individualismen (som menar att förklaringar av samhälleliga skeenden bör utgå från, kanske to m reduceras ned till, individen) tycks då vara att den endast kan förklara hur individer anpassar sig efter institutionerna och hur institutionerna uppstår ur denna individernas anpassning, men inte hur orsakförhållandena mellan individnivå och institutionell nivå fungerar. Evolutionära teoretiker har kallat denna mekanism "feed-backmekanism" och en sådan kan svårigen specificeras om man bygger på en metodologisk individualistisk grund. Det är således inte bara rationalitet och jämvikt som utmanas i det evolutionära tänkandet, utan också en abstraherad metodologisk individualism som inte tar hänsyn till sociala och institutionella omgivningar och social och kulturell inläring. Så även om feedbackkrav mellan individ och institutionell omgivning nämns av Knudsen – tillsammans med sk transmissionsmekanismer (dvs mekanismer som sprider inlärt beteende från individ till individ) – hade författaren ytterligare kun-

nat bidra med en djupare analys i förhål-
landet mellan individ och omgivning.

Trots anmärkningarna ovan är det helt
klart att Knudsens bok står i en klass för
sig bland tillgängliga böcker i ekonomisk
metodologi.

LARS PÅLSSON SYLL
Fil dr i ekonomisk historia,
Lunds universitet

DANIEL ANKARLOO
Doktorand i ekonomisk historia,
Lunds universitet